Samtykke

– kort fortalt

Denne korte vejledning giver et overblik over de væsentligste databeskyttelsesregler om samtykke som grundlag for behandling af personoplysninger. Den bygger på Datatilsynets vejledning "Samtykke" og erstatter ikke den fulde vejledning, hvor du finder uddybende juridiske forklaringer, konkrete eksempler og en nærmere gennemgang af reglerne.

DATATILSYNET

1. Hvad er et samtykke?

Et samtykke er en frivillig, specifik, informeret og utvetydig viljestilkendegivelse, hvor en person ved en erklæring eller klar bekræftelse accepterer, at vedkommendes personoplysninger behandles. Alle kravene skal være opfyldt, for at samtykket er gyldigt.

Samtykke er ét af flere ligestillede behandlingsgrundlag efter GDPR. Du skal derfor vurdere, om samtykke er det mest passende grundlag for den konkrete behandling. Andre grundlag kan f.eks. være opfyldelse af en aftale, en retlig forpligtelse eller offentlig myndighedsudøvelse. Samtykke er ikke nødvendigvis det rigtige valg, blot fordi du kan spørge personen om lov.

Samtykke kan gives skriftligt, mundtligt eller digitalt, men du skal kunne dokumentere, at det er givet, og hvad det omfatter. Samtykket skal indhentes, før du begynder at behandle personoplysninger på baggrund af det.

2. Samtykket skal være frivilligt

Personen skal have et reelt og frit valg. Et samtykke er ikke frivilligt, hvis personen udsættes for upassende pres eller ikke kan afslå uden negative konsekvenser. Det kan eksempelvis være problematisk at gøre køb af en vare eller adgang til en tjeneste betinget af samtykke til behandling, der ikke er nødvendig for købet eller tjenesten.

Offentlige myndigheder og ansættelsesforhold

Når der er et ulige forhold mellem parterne, kan det være vanskeligt at sikre frivillighed. Offentlige myndigheder vil sædvanligvis ikke kunne bruge samtykke som grundlag for behandling i forbindelse med myndighedsopgaver, fordi borgeren ofte ikke har et reelt frit valg. Samtykke kan dog anvendes i visse situationer, hvor et afslag ikke påvirker borgerens øvrige forhold til myndigheden.

> EKSEMPEL
>
> En kommune tilbyder frivillige SMS-beskeder om afhentning af storskrald. Hvis borgeren frit kan afslå uden betydning for andre forhold til kommunen, kan samtykke anvendes, hvis de øvrige krav er opfyldt.

Et samtykke, som en myndighed skal indhente efter anden lovgivning, er ikke nødvendigvis et samtykke efter GDPR.

Samtykke efter retssikkerhedslovens § 11 a skal sikre borgerens rettigheder og indflydelse på sagsbehandlingen. Det er ikke i sig selv behandlingsgrundlaget efter GDPR; behandlingen vil typisk ske på baggrund af myndighedsudøvelse.

I ansættelsesforhold kan samtykke anvendes efter databeskyttelsesloven, hvis kravene er opfyldt. Arbejdsgiveren skal dog være særligt opmærksom på, om den ansatte reelt kan vælge frit, og om et andet behandlingsgrundlag er mere passende.

EKSEMPEL

En virksomhed spørger medarbejderne, om deres billeder må vises i en intern telefonbog. Medarbejderne kan sige nej uden negative konsekvenser. Samtykket kan derfor være frivilligt, hvis de øvrige krav er opfyldt.

3. Samtykket skal gælde konkrete formål

Samtykket skal være specifikt. Det skal klart fremgå, hvilke formål oplysningerne skal bruges til, og hvilke personoplysninger der behandles til hvert formål. Generelle formuleringer som "forbedring af vores tjenester" er ikke tilstrækkelige, hvis personen ikke kan forstå, hvad behandlingen omfatter.

Hvis oplysninger skal behandles til flere forskellige formål på baggrund af samtykke, skal personen kunne vælge hvert formål særskilt. Et samtykke til ét formål dækker ikke automatisk andre formål. Vil du senere behandle oplysningerne til et nyt formål på grundlag af samtykke, skal du indhente et nyt samtykke.

EKSEMPEL

En virksomhed ønsker både at bruge oplysninger til en konkurrence og til markedsføring. Hvis begge formål bygger på samtykke, skal kunden kunne vælge at deltage i konkurrencen uden at samtykke til markedsføring.

4. Personen skal være informeret

Inden personen giver samtykke, skal vedkommende have information, der gør det muligt at forstå, hvad der accepteres. Informationen skal som minimum omfatte:

- Hvem der er dataansvarlig.
- Formålet med behandlingen.
- Hvilke personoplysninger der behandles.
- Retten til at trække samtykket tilbage.

Hvis oplysningerne bruges til automatiske individuelle afgørelser, skal der oplyses om dette. Der skal også oplyses om eventuelle risici ved overførsel til usikre tredjelande, hvis en sådan overførsel skal ske. Informationen skal tilpasses den konkrete behandling og gives i et klart, enkelt og lettilgængeligt sprog.

Den almindelige oplysningspligt efter GDPR gælder fortsat og kan kræve flere oplysninger, eksempelvis om modtagere, opbevaring og rettigheder. Hvis anmodningen om samtykke indgår i en erklæring med andre forhold, skal den tydeligt kunne adskilles fra disse. Den må ikke skjules i handelsbetingelser.

5. Samtykke kræver en utvetydig tilkendegivelse

Det skal være klart, at personen accepterer den konkrete behandling. Det kan f.eks. ske ved at sætte kryds i et tomt felt, underskrive en erklæring eller give en tydelig mundtlig accept. Andre aktive handlinger kan også bruges, hvis det utvetydigt fremgår, at handlingen betyder samtykke.

Tavshed, passivitet og forudafkrydsede felter er ikke et gyldigt samtykke. Fortsat brug af en hjemmeside eller almindelig scrolling er heller ikke en utvetydig tilkendegivelse.

EKSEMPEL

En hjemmeside oplyser, at brugeren accepterer behandling af personoplysninger ved at fortsætte med at bruge siden. Det er ikke et gyldigt samtykke.

Hvornår kræves udtrykkeligt samtykke?

I nogle situationer kræves et udtrykkeligt samtykke, b.la. ved behandling af følsomme personoplysninger på grundlag af samtykke, visse automatiske individuelle afgørelser og visse overførsler til usikre tredjelande. Det skal stå særligt klart, at personen har accepteret behandlingen, og samtykket skal kunne dokumenteres. Det kan f.eks. ske skriftligt, men skriftlighed er ikke et generelt krav.

6. Samtykket kan trækkes tilbage

Personen kan til enhver tid trække sit samtykke tilbage. Det skal være lige så let at trække det tilbage som at give det, men det behøver ikke ske på præcis samme måde. Tilbagekaldelsen skal kunne ske uden gebyr eller skade for personen. Retten til tilbagekaldelse skal oplyses, inden samtykket gives.

Når samtykket trækkes tilbage, skal den behandling, der bygger på samtykket, som udgangspunkt ophøre så hurtigt som muligt. Tilbagekaldelsen ændrer ikke lovligheden af den behandling, der allerede er foretaget på baggrund af et gyldigt samtykke. Hvis der ikke længere er grundlag for at opbevare oplysningerne, skal der tages stilling til sletning.

Du kan som udgangspunkt ikke blot skifte til et andet behandlingsgrundlag, fordi samtykket trækkes tilbage. En særskilt behandling kan dog efter omstændighederne fortsætte på et selvstændigt lovligt grundlag og til et selvstændigt formål, f.eks. opbevaring efter bogføringsreglerne. Personen skal i så fald informeres om grundlag og formål.

7. Du skal kunne dokumentere samtykket

Den dataansvarlige skal kunne påvise, at et gyldigt samtykke er givet, og hvad det omfatter. Dokumentationen kan b.la. vedrøre, hvem der har samtykket, hvornår og hvordan, til hvilke formål og på baggrund af hvilken information.

Dokumentationen skal kunne fremlægges, så længe behandlingen bygger på samtykket. Når behandlingen ophører, bør dokumentationen ikke opbevares længere end nødvendigt, f.eks. af hensyn til en retlig forpligtelse eller et retskrav. Det beror på en konkret vurdering. Det kan være relevant at bevare dokumentation for den anvendte samtykkeproces og tidligere versioner af samtykketeksten.

8. Børn og samtykke

Børn har en særlig beskyttelse efter GDPR. Om et barn selv kan give samtykke, afhænger som udgangspunkt af en konkret vurdering af barnets modenhed og forståelse. Normalt vil et barn på 15 år have tilstrækkelig modenhed. Hvis barnet ikke har den nødvendige modenhed, bør samtykket indhentes fra forældremyndighedsindehaveren.

Særlige regler for digitale tjenester

Ved informationssamfundstjenester, der tilbydes direkte til børn, f.eks. onlinespil og sociale medier, gælder særlige regler, når behandlingen bygger på samtykke. Efter de danske regler er aldersgrænsen 15 år, når den dataansvarlige eller databehandleren er etableret i Danmark. Er barnet under grænsen, skal forældremyndighedsindehaveren give eller godkende samtykket. Udbyderen skal under hensyntagen til den tilgængelige teknologi gøre rimelige bestræbelser på at kontrollere dette.

Andre EU/EØS-lande kan have andre aldersgrænser. Aldersgrænsen for digitale tjenester er ikke en generel aldersgrænse for alle børns samtykker. Kravet om forældresamtykke efter disse særlige regler gælder ikke forebyggende eller rådgivende tjenester, der tilbydes direkte til børn. Information om samtykke skal altid tilpasses barnets forståelse.

Kort tjek før du bruger samtykke

- ✓ Er samtykke det mest passende behandlingsgrundlag, og er det indhentet inden behandlingen?
- ✓ Har personen et reelt frit valg og mulighed for at vælge formål særskilt?
- ✓ Er formål, oplysninger og den dataansvarlige tydeligt beskrevet?
- ✓ Gives samtykket ved en klar tilkendegivelse, og er eventuelle særlige krav opfyldt?
- ✓ Kan samtykket let trækkes tilbage, og kan du dokumentere det?
- ✓ Er der taget højde for de særlige regler, hvis behandlingen vedrører børn?